

Tarih İncelemeleri Dergisi
Cilt/Volume XX, Sayı/Number 1
Temmuz/July 2005, 220-223.

Akademisyen Kadınlar (İş ve Aile Yaşamının Dengelenmesi Akademisyen Kadınlar Üzerine Bir Araştırma), haz: Emine Gönen, Şengül Hablemitoğlu, Emine Özmete, İstanbul, 2004, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 85 s., ISBN 975-6448-39-3.

Akademisyen kadınların iş ve aile yaşamına ait sorunlarını, hem kadınların bakış açısıyla ortaya koyabilmek, hem de sistematik bir yaklaşımla açıklayarak gündeme getirebilmek amacı ile yapılmış olan bu çalışmanın akademisyen kadınların oldukça ilgisini çekeceği ve alıp okumak isteyeceği kanaatinde olduğumuz için bu yazı kaleme alınmıştır. Özellikle de bu çalışmayı hazırlayanların ifade ettiği gibi, iş ve aile sorumluluklarının dengelenmesi 21.yüzyılın başında hala önemli ve çözümlenememiş bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bu sebeple iş ve aile yaşamının dengelenmesinde özel bir meslek grubunun incelendiği bu araştırmanın, yeni fikirlerin üretilmesi ve yeni politikaların benimsenmesine katkıda bulunacağına inanılmaktadır.

Bu çalışmayı hazırlayanların Ankara Üniversitesi, Ev Ekonomisi Yüksekokulu, Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalıştığı bu kitap dört bölümden oluşmaktadır. Kaynaklar ve ekler kısmındaki 'soru formu' ise çalışmanın son bölümündedir. Ayrıca bir çizelgeler dizini mevcuttur.

Birinci bölüm (giriş, s.13-29) kadının çalışma yaşamındaki toplumsal cinsiyet rollerine dayalı konuları ve bunların sonuçlarını içermektedir. Buna göre, kadınların işgücüne katılımları daha çok aile ihtiyaçlarını karşılamada ek gelire duyulan gereksinim sebebiyle arttı; kadın ve erkeğin gelirleri arasındaki farkın hala devam ettiği; işgücünün aile karakteristiklerinin değiştiği, eşlerin her ikisinin de çalıştığı çocuklu ailelerin sayısında artış olduğu ifade edilmektedir. Bu bölümde ayrıca iş ve aile yaşamı arasındaki ilişkiyi inceleyen dört model üzerinde durulmaktadır. Bunlar, 'iş ve aile yaşamı arasındaki ilişkiyi tek yönlü inceleyen; iş ve aile yaşamını ayrı olarak açıklayan; iş ve aile yaşamına ilişkin toplumsal yargıları belirleyen ve davranışsal çıktıları odaklanan model'lerdir. Bu modeller ayrı ayrı açıklanmıştır.

Bu çalışmanın ortaya koyduğu en önemli tespitlerden birisi, bireyin iş ve aile yaşamının talepleri arasında koşuştururken çatışmaların artabileceğidir. Bu çatışmaların sebepleri olarak; değerler, bakış açısı, yöntemler, rol algıları, toplumsal cinsiyet rolleri belirtilmektedir (s.20-21). Bunların doğrultusunda şu sonuçlara varılabilir; çalışma hayatı bir yandan kadının ekonomik bağımsızlığını ve toplumsal statüsünü destekleyerek yaşamdan tatmin olmasını sağlamakta ve arttırmaktadır. Diğer yandan kadınlar için toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel değer ve tutumlar, iş ve aile hayatının dengelenmesi sorununu da beraberinde getirmektedir. Bunun sonucunda kadınlar için ev dışında çalışmanın psikik maliyeti de artmaktadır (s.24-25). Bir diğer önemli tespit, kadınların iş ve aile yaşamının dengelenmesinde karşılaştığı tüm sorunların, genelden özele akademik hayatta göz ardı edilemeyecek bir düzeyde yaşanmakta olduğudur. Akademik kariyer ile geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki çatışmalar sebebiyle,

Yeni Yayınlar

akademisyen kadınlar için iş ve aile yaşamının dengelenmesi daha da önem kazanmaktadır (s. 26-27).

Ayrıca Türkiye’de 2000-2001 öğretim yılı yükseköğretim istatistiklerine göre üniversite ve diğer yüksek öğretim kurumlarında çalışan kadın öğretim elemanlarının tüm öğretim elemanlarına oranı % 35.9 olduğu, buna ek olarak akademisyen kadınların ileri kariyer aşamalarında sayılarının giderek azaldığı, bunun sebebi olarak, evlilik durumu ile kariyer arasındaki ilişki olarak verilmekle beraber, akademisyen kadınların kariyere ve akademik yönetime katılım ile bilim alanındaki cinsiyet ayrımcılığı olduğu ifade edilmektedir (s. 27-29). Üniversitelerdeki kadın öğretim elemanı oranına bakıldığında % 50’ye yakın bir sonuç bile karşımıza çıkmamaktadır.

Bu çalışmanın , araştırmanın akademisyen kadınların; ‘birey, ebeveyn, çalışan birey ve aile üyesi olarak kendilerini tanımlamaları (self-description), iş ve aile hayatına yönelik tutumları, iş ve aile hayatını dengelemede önemli buldukları konuların belirlenmesi amacıyla planlandığı ve yürütüldüğü açıklanarak (s. 29) ikinci bölüme geçilmektedir.

İkinci bölüm de (s. 30-36), materyal ve yöntem başlığı altında araştırmada izlenen yöntemler, kullanılan materyaller hakkında bilgi verilmektedir. Araştırmanın materyalini Ankara’daki devlet üniversitelerinden, Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde çalışan evli akademisyen kadınlar oluşturmaktadır.

Araştırma bulgularının değerlendirildiği üçüncü bölümde (s. 37-62) ise, yaş grubu, eğitim düzeyi, aile, akademik statü, eş, çocuk, yerleşim ve konut gibi veriler üzerinde değerlendirilmeler yapılırken, akademisyen kadınların kendilerini tanımları (birey, ebeveyn olarak ve aile, iş, hakkında) konusunda eldeki bilgiler ışığında tespitler yapılmıştır.

Sonuç ve önerilerin yer aldığı dördüncü ve son bölümde (s. 63-67), akademisyen kadınların gerek birey ve ebeveyn olarak gerekse iş ve aile yaşamında kendilerini ‘çok önemli’, ‘çok aktif’, ‘çok uyumlu’, ‘değişime çok açık’, ‘kendine çok güvenen’ ve ‘çok iradeli’ gibi ifadelerle tanımladıkları belirtilmektedir. Akademisyen kadınların akademik hayatlarının iş ve aile yaşantılarında kendilerine olan saygılarını olumlu yönde etkilediği, işlerinin önemli olduğunu düşündükleri, işlerini sevdikleri ve genel anlamda yaşamlarını tatmin edici buldukları sonucuna varılmıştır. Çalışma da, bu olumlu sonuçların yanında akademik hayatta kadınların karşılaştıkları zorluklar ve bunlara karşı kadın akademisyenlerin yapmak ve yapılmasını istedikleri hakkında da önemli tespitler yapılmıştır. Bunlar, yaşamlarının stresle dolu olduğu, bu stresin fiziksel sağlıklarını etkilediği, kazandıkları gelirin yetersiz olduğu, kendilerini herkes için her şeyi yapmaya çalışan biri olarak gördükleri, çalışma programlarının esnek olmadığını düşündükleri gibi sorunlardır. Ayrıca ailelerine özellikle çocuklarına yeterince zaman ayıramamaktan şikayetçi oldukları, iş ve aileye ait sorumluluklarını yönetmekte yardıma ihtiyaç duydukları, buna karşın iş ve aile yaşamlarına ait sorumluluklarını yerine getirmede dengeyi sağlayabildikleri ve bu konulara ait herhangi bir problemle karşılaştıklarında üstesinden gelebildiklerini düşündükleri tespitleri yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunda görüldüğü gibi, akademisyen kadınların çalışma rolü ile geleneksel rolleri arasındaki çatışmanın önemli bir stres kaynağı olduğu (s. 65) saptanmıştır. Buna

Yeni Yayınlar

karşın akademisyen kadınların iş yaşamında yükledikleri rollerin hayattan tatmin olmaları konusunda olumlu etkisi olduğu sonucuna da varılmıştır (s. 66).

Netice de bu çalışma da, akademisyen kadınların iş ve aile hayatlarında karşılaştıkları olumlu ve olumsuz etkiler sonucunda, gerek iş ve gerekse aile yaşamlarının dengelenmesi, bu yüklerinin strese dönüşmemesi için birey, aile, çalışma hayatı ve toplumsal düzeyde sorunları gidermeye yönelik bazı öneriler verilmiştir (s. 66).

Bu öneriler incelendiğinde, akademisyen kadınların iş ve aile hayatlarının dengelenmesi konusunda çözüm getirebilecek önemli sonuçlara varıldığını görmekteyiz. Burada önemli olan zaman içerisinde bu önerilerin hayata geçirilebilmesidir.

Araştırmanın yazarlarının ifade ettiği gibi, bu tür araştırmaların farklı meslek grupları için gerçekleştirilmesi ile sorun alanları ve ihtiyaçlarının genelden özele incelenmesi , çözümlerin saptanması ve uygulanmasının artırılması sağlanabilir (s. 67). Genelden özele böyle bir çalışmanın ürünü olan bu araştırma, akademisyen kadınların iş ve aile hayatlarında karşılaştıkları zorlukları ortaya koyarak bu iki unsurun dengelenmesine ilişkin çözümler de sunmaktadır. Bu araştırma sadece Ankara'daki devlet üniversitelerinde yapılmış olsa da sonuçlar Türkiye geneli için de kullanılabilir. Bu sebeple bu araştırmanın gerek genelde kadın konulu çalışmalara, gerekse özelde akademisyen kadınlar için faydalı olacağını düşünüyoruz.

Şayan Ulusan*

* Yrd.Doç.Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü öğretim üyesi.

